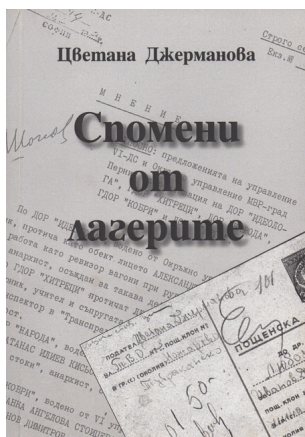

Последната лагеристка от концлагерите „Босна” и „Белене”

Написано от Христо Христов
Неделя, 17 Юли 2016 18:32

Десетки са мемоарните книги на оцелели от комунистическите концлагери мъже, които бяха издадени и продължават да се издават след краха на тоталитарната система през 1989 г. Въпреки, че съществуват и женски лагери при комунизма жените, преминали през тях, по разбираеми причини не обичат да говорят за това. Още по-малко да оставят писмени свидетелства.

Една единствена жена нарушава това мълчание, след като през 2011 г. издава своите мемоари, които пише през 2008 г. Тази неделя в [библиотеката](#) на [desebg.com](#) представям уникалните „Спомени от лагерите” на **Цветана Джерманова.**

Родена през 1928 г. село Лесковец, Пернишко, днес тя е 88-годишна и е единствената жива бивша лагеристка, преминала през два емблематични лагери при управлението на БКП: първият е женският лагер „Босна”, организиран през втората половина на 40-те години в едноименното тутраканско село. Вторият е женската част на лагера „Белене”, създаден в началото на 50-те години на остров „Щуреца”/”Щурчето” в съседство до остров Персин, където е мъжкият лагер.

Както посочих, през 2011 г. тя издава своите спомени, но книгата е в ограничен тираж и е неизвестна на широката публика, позната е само на някои от изследователите. Организирана е премиера в Перник, отразена от някои от изданията на местната преса.

Последната лагеристка от концлагерите „Босна” и „Белене”

Написано от Христо Христов
Неделя, 17 Юли 2016 18:32

„Спомени от лагерите” е изключителен документ, защото на практика е единственото свидетелство за въдворяването на жени по времето на комунизма в България, което авторката Цветана Джерманова завещава за историята.

Коя е авторката

9 септември 1944 г. заварва Цветана Джерманова една 16-годишна. Тогава тя е ученичка в Перник. Мнозина от хората в родния ѝ край са повлияни от левите идеи. Баща ѝ е русофил, но в същото време не одобрява българските комунисти. За тях от него е запомнила думите: „Вие, комунистите, имате акъл само когато сте в опозиция, вземете ли властта си сменяте акъла, като че ли си сменяте шапката и я хвърляте”.

Самата Джерманова е поканена да се включи в Работническия младежки съюз (РМС) и приема. Не след дълго обаче тя е разочарована, след като от окръжния комитет на БКП в Перник искат насила тя да организира създаването на РМС-ва органициания в родното ѝ село.

Партията слага начело човек, на когото никой в селото няма доверие и е свързан с предишната власт. Той обаче слуша компартията, бързо е избран за кмет на селото, пост на който остава до пенсия. По думите на Джерманова „близо 30 години определяше съдбата на младежите”.

Групата от младежи от нейното поколение, са прокудени от кмета комунист като „врагове на народа”.

Връзка с анархистите

Последната лагеристка от концлагерите „Босна” и „Белене”

Написано от Христо Христов
Неделя, 17 Юли 2016 18:32

Отказът им да учредят ремсова организация в Лесковец се разчува в Перник. Интерес към тях появяват младежи от Федерацията на анархистите. През 1946 г., когато е последен клас в гимназията 18-годишната Джерманова, влиза в техните среди. Запознава се с младеж, с който малко по-късно се омъжва.

След като през 1947 г. комунистическият режим се разправя с политическата опозиция и ликвидира опозиционните политически партии идва ред и на Федерацията на анархистите. В края на 1948 г. управлението на БКП нанася удар срещу организация.

Цветана Джерманова е арестувана. Изкарва два месеца в килиите на ДС в Перник. Оттам по етапен път с още една млада жена са откарани в лагера „Ножарево”, откъдето веднага са разпределени за женския лагер „Босна”, Тутраканско.

В лагера „Босна”

Ето как тя описва лагера:

„Село Босна, където беше женският лагер, се оказва малко добруджанско селце, около тридесет ниски къщурки, покрити със слава. Дворът на лагера беше около 20 декара, ограден от всички страни с телена ограда.

... На стотина метра зад общежитието в нивите бяха свинарникът и птицефермата. Между тези постройки оставаше каре, където всяка сутрин се строявахме за проверка и разстановка за работа. В това каре прекарах три години.”

Джерманова дава изключително точно описание не само на лагера „Босна”, но и на режима в него, а така също на администрацията и охраната му.

Много важни подробности са прилаганите наказания и създаването на „черна рота” в

Последната лагеристка от концлагерите „Босна” и „Белене”

Написано от Христо Христов
Неделя, 17 Юли 2016 18:32

лагера през 1950 г., както и жените, които са отделени в нея.

Едни от най-ценните факти в мемоарите ѝ са жените, които са въдворени в лагера по политически причини – анархистки, земеделки (немалка част от съпругите на депутатите, съдени по процеса срещу Никола Петков и останалите политици от опозиционния БЗНС, б.а.), комунистки, определени към фракцията на троцкистите, жени от Пиринския край, представители на интелигенцията като оперни или кабаретни певици, лекарки, студентки и др.

В „Белене” на остров „Щуреца”

През декември 1951 г. една група от над 30 жени, въдворени по политически причини, са прехвърлени от лагера „Босна” в лагера „Белене”. Женската му част е разположена на остров „Щуреца” и е разделена от мъжката на остров „Персин”.

Както и за лагера „Босна”, така и за „Белене” Джерманова описва режима, охраната, ръководителите на женската част, работата. Една от задачите им е да отглеждат свине, които да не надвишават 40 кг и да нямат сланина, защото са изнасяни за Англия.

Там прекарва общо 4 месеца, след което е освободена. Приятелството между една немалка част от въдворените жени остава цял живот. След като са на свобода жените се откриват из цялата страна и дружбата между най-верните от тях продължава през дългите десетилетия на режима на БКП, а и след падането му.

Приятелство докрай

Именно на тях, на жените, с които дели залък и нарове в лагерите, Джерманова

Последната лагеристка от концлагерите „Босна” и „Белене”

Написано от Христо Христов
Неделя, 17 Юли 2016 18:32

посвещава спомените си:

„Посвещавам ти на моите другари и приятели, с които прекарах три години и половина в лагерите „Босна” и „Щурчето”. Пиша днес, когато първоначалната еуфория от промяната е забравена, успокоени са страстите.

Без капка мъст в душата ми и с огромно желание това, което ние преживяхме, да не се повтори никога. Считам, че съм длъжна да разкажа за болшевишката система, която дойде в името на „свободата, братството и равенството”, но, вземайки властта, забрави за тези идеали. Нещо повече – и тази власт продължи да преследва, наказва, дори да убива малко останалите верни на тази идея млади хора.”

Цветана Джерманова отделя страници и за живота си след лагера. От досието си, което потърсва след промените, разбира как тя и съпругът ѝ, който също е репресиран от властта, са следени от Държавна сигурност. Книгата е богато илюстрирана със снимки и факсимилета от архивни документи.

„Не сме героини, но и не сме победени. Ние бяхме и сме само жени и искаме любов и щастие за всички”, завършва книгата си Цветана Джерманова.

Цветана Джерманова, „Спомени от лагерите”, изд. „Фараго”, 2011 г., 236 страници.